

UNIVERSITAT DE BARCELONA

SOLEMNE INVESTIDURA DE
DOCTORA HONORIS CAUSA
a la senyora

Graça Machel

Discurs de presentació del professor
Pedro Alonso

Abril de 2008

UNIVERSITAT DE BARCELONA

SOLEMNE INVESTIDURA DE
DOCTORA HONORIS CAUSA
a la senyora

Graça Machel

Discurs de presentació del professor
Pedro Alonso

Abril de 2008

ÍNDIX

Protocol de l'acte	5
Discurs de presentació del professor Pedro Alonso	11
Discurs de la senyora Graça Machel (portugués)	19
Discurs de la senyora Graça Machel (català)	29

DISCURS DE LA SENYORA
GRAÇA MACHEL

*Rector Magnífic,
distingit Claustre,
benvolgudes i benvolguts professors i alumnes,
senyores i senyors,*

És per a mi un gran honor rebre aquesta distinció de doctora honoris causa per la vostra universitat, una de les més antigues d'Europa i del món, que molt humilment accepto. I encara més, rebre'l en una jornada com aquesta, la diada de Sant Jordi, que la vostra tradició centenària celebra el dia de la Rosa, símbol de l'amor entre les persones, i el dia del Llibre, el màxim exponent de la cultura universal.

Un dia com avui inspira les persones a aprofundir la seva consciència de ser social que es relaciona amb el seu entorn. Un dia com avui incita les persones a la recerca de nous coneixements. El resultat d'això és, segur, la millora del món en què vivim.

De fet, encara ens queda molt per fer i molt per millorar. Probablement molts de vosaltres coneixereu algunes de les dades que ara us donaré. Segons la informació més recent disponible pel Banc Mundial, en el món encara hi ha:

mil milions de persones que sobreviuen amb menys d'un dòlar al dia, és a dir menys del que val una tassa de cafè a Barcelona; més de deu milions d'infants moren abans de fer cinc anys d'edat, la majoria de malalties que es poden prevenir; més de mil milions de persones són analfabetes, dos terços de les quals són dones.

Aquestes poques però contundents dades reflecteixen situacions que són paradigmàtiques dels cicles perversos associats a la pobresa: com més pobre s'és menys salut es té, menys educació es rep i per tant menys riquesa s'acaba generant.

Dades més concretes, i que conec molt bé, són les del meu país, Moçambic: dos de cada tres moçambiquesos subsisteixen amb menys de dos dòlars al dia. Només un 10 % de la població activa té una feina formal per la qual rebí un salari mensual que li proporcioní una relativa seguretat econòmica, i que alhora pagui un tribut a l'estat. Amb més de vint milions d'habitants, té poc més de set-cents metges, menys que en qualsevol dels grans hospitals associats a aquesta universitat. Cent quaranta de cada mil nens moren abans de fer cinc anys. Per si fos poc, la ja difícil situació socioeconòmica de Moçambic es veu periòdicament agreujada pels devastadors efectes de fenòmens naturals recurrents com són inundacions i tempestes tropicals. Vosaltres esteu acostumats a sentir només dades tristes de Moçambic, país que va arribar a ser considerat el més pobre del món.

Si mirem l'evolució d'aquestes dades aterridores s'observa que el meu país millora, i també el continent africà en conjunt.

En l'última dècada el nombre de persones que viuen amb menys d'un dòlar al dia s'ha reduït d'un 7 %. A Moçambic el producte interior brut ha crescut una mitjana del 6 %, i en els darrers cinc anys ha estat superior al 7,2 %. Al meu país la mortalitat infantil s'ha reduït d'un 6 % anual, i el nivell d'alfabetització s'ha incrementat gairebé d'un 40 % en quinze anys. Moçambic ja no solament no és a la cua en cap rànquing, sinó que en algun cas, com és el percentatge de dones en òrgans governamentals, amb un 42 %, està en el grup capdavanter.

I és que potser treballant tots amb uns objectius clars, com poden ser els «objectius del mil·lenni», podem realment canviar les coses.

Per exemple, el cost d'immunització bàsica d'un nen a l'Àfrica es considera d'aproximadament quinze dòlars. L'esforç econòmic i operatiu necessari per aconseguir que tots els infants rebin les vacunes essencials és sense cap dubte important, però l'impacte és extraordinari, en nombre de vides salvades i també en el potencial estalvi posterior en tractament de la malaltia es calcula en centenars i fins i tot milers de dòlars per cas.

Només ens falta imaginació i innovació, i actuar.

L'aliança global per a la vacunació i immunització, GAVI, n'és un bon exemple: es tracta d'una aliança publicoprivada, llançada l'any

2000, a la qual qualsevol país pot sol·licitar ajuts per complementar els seus programes de vacunació.

Aquest punt és clau: qui ha de plantejar la necessitat i proposar la manera com ha de ser resolta és el mateix país sol·licitant. Moltes iniciatives segur que molt lloables, s'obliden que qui rep l'ajuda forma part d'una societat amb unes estructures administratives que no s'han de deixar de banda. El premi Nobel d'Economia de 2001 i doctor honoris causa per aquesta Universitat el 2002, el Professor Joseph Stiglitz, apunta en els seus tractats sobre la globalització que el desenvolupament consisteix a transformar societats perquè qualsevol individu que les forma tingui l'oportunitat de progressar. Stiglitz afirma que els experts dels països en desenvolupament han d'estar involucrats en el disseny del seu propi destí i que se n'han de fer càrrec.

Uns altres dos punts nous de la iniciativa de GAVI són, en primer lloc, el finançament dels seus programes a través de bons de l'estat emesos pels governs dels països donants. D'aquesta manera s'aconsegueix no només un increment de recursos, sinó la seva continuïtat per períodes de temps més llargs. Sense anar més lluny, el Govern espanyol es va comprometre, fent servir aquest mecanisme, amb 189,5 milions d'euros per un període de vint anys; i en segon lloc, la negociació amb les empreses productores de les vacunes, a partir d'acords de preus en funció de compromisos de compra futurs, els anomenats «compromisos avançats de mercat».

És important veure aparèixer iniciatives i organitzacions diferents, amb idees i objectius nous. Potser sigui encara més important veure organitzacions amb molts anys d'activitat capaces d'adaptar-se a les noves necessitats dels temps. Amb la Universitat de Barcelona, hereva de l'Estudi General de la ciutat creat el segle XIV, crec que he trobat un bon exemple d'això.

Josep Maria Bricall, en la seva presentació del *Pla marc UB Horitzó 2020* esmenta la promoció del desenvolupament social, cultural i econòmic de la societat com una de les funcions que més recentment la universitat té assignades.

No m'equivocaré si afirmo que la Universitat de Barcelona duu a terme aquesta tasca, no solament en l'àmbit de la societat catalana, espanyola i europea, sinó també de desenvolupament de societats

llunyanes geogràficament però cada vegada més pròximes en coneixement com la moçambiquesa.

La UB ha situat decididament la cooperació al desenvolupament entre les seves prioritats. L'economista Jeffrey Sachs apunta a l'aïllament com una de les principals causes dels problemes de desenvolupament de l'Àfrica. La universitat, construint ponts de relació amb el continent africà amb gestos com el meu doctorat honoris causa (crec que sóc la primera persona d'origen africà que rep aquesta distinció), o impulsant i desenvolupant iniciatives tan extraordinàries com el Centre d'Investigació en Salut de Manhica a Moçambic, aposta decididament per la fi d'aquest aïllament.

Aïllament implica desconeixement recíproc de l'exterior i de l'aïllat. Els llaços d'unió cada dia més forts entre la UB i Moçambic permeten al meu país i a l'Àfrica sencera guanyar en coneixement científic de primer nivell, i igual d'important, a la UB i a Catalunya guanyar coneixement sobre la nostra societat, la nostra cultura, la nostra realitat i el nostre saber.

Amb l'intercanvi avancem tots més i més ràpid; nosaltres, vosaltres, el món sencer.

El filòsof del Segle de les Llums Nicolas de Caritat, marquès de Condorcet, va descriure en el seu *Esbós d'un quadre històric dels progressos de l'esperit humà* (*Esquisse d'un tableau historique des progrès de l'esprit humain*) el paper clau que tindrien la ciència i la tecnologia en la millora de les condicions de les societats.

El compendi perfecte d'aquests valors de l'intercanvi de coneixements i de la ciència és el Centro de Investigaçao em Saúde de Manhica ja esmentat anteriorment. Potser alguns dels presents no tinguin un coneixement exacte del que és el CISM:

Subvencionat en gran part per l'Agència Espanyola de Cooperació Internacional, sota la tutela de la Fundació Clínic per a la Recerca Biomèdica participada per la Universitat de Barcelona, i en col·laboració amb el Ministeri de Salut de Moçambic i la Facultat de Medicina de la Universitat Eduardo Mondlane de Maputo, després de dotze anys d'activitat, el CISM s'ha constituït com a centre de referència local, regional i mundial en el camp de la investigació biomèdica; en destaquen sobretot el desenvolupament de treballs científics

de primer nivell per a l'obtenció d'eines preventives millors i de tractaments farmacològics contra la malària. El seu paper clau en el desenvolupament d'una prometedora vacuna contra l'esmentada malaltia, així com en altres camps com per exemple la investigació sobre malalties respiratòries i digestives, i la catastròfica SIDA. No solament donen resultats estrictament científics, sinó també per a l'assistència al malalt en el dia a dia, i per a la millora dels tractaments. Moçambic, l'Àfrica, de la vostra mà figura al capdavant de les iniciatives per resoldre els seus problemes, i els problemes de molts altres al món.

Un altre impacte extraordinari de l'activitat que es duu a terme al CISM, i conseqüència directa de la magistral gestió del Dr. Pedro Alonso és la formació de científics locals de primer nivell. El CISM ha obert les portes a un grup cada vegada més nombrós de llicenciats en Medicina, Veterinària, Biologia, Geografia i Sociologia en universitats moçambiqueses per a l'obtenció d'educació de tercer cicle, postgrau, en institucions reconegudes internacionalment, entre elles la Universitat de Barcelona.

El degà de la Facultat de Medicina de la Universitat Eduardo Mondlane, la més gran de Moçambic, el director del Programa nacional de malària del Ministeri de Salut i també el futur coordinador del CISM són doctors per la Universitat de Barcelona. Uns altres quatre compatriotes meus, dos d'ells dones, obtindran aquest títol en els pròxims mesos.

De la mateixa manera, i també inimaginable fa uns anys, científics i estudiants estrangers sol·liciten dur a terme estades en el CISM. L'impacte científic, tecnològic, assistencial, de formació, de visibilitat externa i també econòmic d'aquest centre únic (considerat entre els sis millors de l'Àfrica per un estudi encarregat pel Banc Mundial) és, sens dubte, de dimensions extraordinàries.

La recerca de mecanismes de col·laboració generadors de nou coneixement i de desenvolupament sostenible no acaba en l'àmbit científic i de formació. La Universitat de Barcelona torna a demostrar aquesta creativitat sense límits de la qual és capaç, i que el nostre món necessita: des del passat mes de febrer forma part del patronat de la Fundació Manhiça conjuntament amb el govern de Moçambic i el d'Espanya. Es tracta d'una institució única en el seu gènere que donarà solidesa institucional i continuïtat a les activitats d'investigació i formació del Centre d'Investigació de Manhiça.

La Universitat fins ara ha fet una gran tasca. Assegurem entre tots que la important tasca de promoció social que destaca el Dr. Bricall quedi ben reflectida en el pla estratègic de la UB amb accions a tots els nivells, sigui de formació sobre els problemes del desenvolupament, o de capacitació d'alumnes de països desfavorits, de generació de nova tecnologia i coneixement, o d'investigació aplicada en contextos oblidats, etc. perquè, de fet hi ha molt per fer, en àmbits molt diversos.

Permetin-me que torni a citar el marquès de Condorcet. Al seu article «De l'admission des femmes au droit de cité» datat el 1790, denunciava la necessitat de donar accés a la dona als mateixos drets que els homes, i els exemplificava amb el dret de sufragi.

Aquest any celebrem els seixanta anys de la Declaració universal dels drets humans. Som a l'any 2008 i encara constatem evidències de discriminació de la dona en totes les latituds del planeta i en molts sectors de la societat. Des del grup d'influència The Elders (deixin-me descriure'l com un grup de «joves d'esperit amb l'experiència de molts anys») llancem una campanya de denúncia d'aquesta situació lamentable, només 218 anys després de Condorcet.

Com a presidenta del Patronat i fundadora de la Fundação para o Desenvolvimento da Comunidade, l'FDC, primera fundació del meu país que va iniciar activitats per al desenvolupament de les societats més desfavorides, em sento orgullosa d'haver promogut l'educació universitària de moltes dones joves moçambiqueses. Com ja he esmentat, Moçambic té un dels percentatges de paritat de gènere als seus òrgans de govern més alts del món però, paradoxalment, en l'àmbit general de la societat la dona té encara uns rols assignats que li dificulten l'accés a l'educació, sobretot en l'àmbit secundari i universitari. Iniciatives que conec bé i que vénen d'entorns molt pròxims a vosaltres, com són les de la Fundació La Caixa o la Fundació Marfà de promoció de l'accés de la dona a l'educació universitària al meu país, ajudaran a curt termini a contrarestar aquesta tendència.

La formació de futures dones líders que puguin constituir exemples per a les noves generacions de noies estic convençuda que contribuirà a generar un cercle virtuós que impulsant l'interès per la continuació dels estudis de les dones augmenti la predisposició de la societat en general per la seva educació i formació integral, desencadenant així canvis absoluts en la manera com les dones exerceixen plenament els seus drets.

Des de l'FDC fa tretze anys que lluitem per teixir una infraestructura social i econòmica que permeti als grups socials més vulnerables tenir una oportunitat. De tots, els nens són, sense cap dubte, els més vulnerables. Ells no tenen veu. Només poden esperar que algú parli per ells. La seva salut i la seva educació i sobretot la seva infantesa han de ser preservats. I només nosaltres ho podem fer. La universitat en general, sent el colofó del coneixement, és on els problemes més complexos són estudiats i on se n'identifiquen les solucions. I és la palestra ideal per irradiar aquest coneixement cap a institucions i persones amb capacitat executora. La Universitat de Barcelona ha fet i fa molt, i per això em sento orgullosa d'entrar a formar part d'aquesta institució. Però atesa la feina que encara queda per fer, vull aprofitar aquesta ocasió única que el senyor rector i tots vosaltres em brindeu avui per demanar-vos més.

En el seu treball més recent Jeffrey Sachs no solament teoritza, sinó que gosa afirmar que és possible acabar amb la pobresa en vint anys. Amb aliats com vosaltres jo també crec que és possible. Col·laborem més, creem xarxes d'intercanvi de coneixement, formem més i millors científics, intel·lectuals i tècnics sensibles als problemes i reptes del desenvolupament global de la família humana; aprenem de l'experiència de Manhiça, fem-la més gran, repetim-la, i la malària serà història aviat; i segur que també la SIDA; més important encara, acabem amb les malalties que aquí ja no existeixen però que encara maten en llocs menys desenvolupats del nostre planeta, i amb això acabem amb una de les injustícies més flagrants que hi ha avui en dia; eduquem els nens, i les nenes!; promoguem polítiques que permetin l'accés de la dona a posicions que sigui per la raó que sigui no han estat al seu abast.

La humanitat ha assolit reptes gairebé impossibles. Només hem d'unir esforços per aconseguir aquests altres que ja sabem que són possibles, i deixar aquest assumpte resolt a les generacions que vénen darrere nostre.

Permeteu-me que acabi amb un altre repte, també factible. Jo sóc la tercera dona que és investida amb tan alta distinció en aquesta universitat, i sé que el mes que ve n'hi haurà una quarta. Senyor rector, amb el vostre permís, vull llançar un repte a les dones catedràtiques d'aquest auditori: que facin un pas ferm i valent i presentin la seva candidatura al rectorat d'aquesta vostra, nostra, universitat.

Com diem al nostre país, «A luta continua» en aquest cas per promoure incansablement l'esperit dels símbols del dia d'avui, la rosa de l'amor i el llibre del coneixement.

Molt bon Sant Jordi a totes i a tots vosaltres!
Moltes gràcies,

Graça Machel